

רדיקלים עם קביעות בישראל: מציונות חדשה לאקטיביזם פוליטי (ב)

אופירה סליקטר

חדש – התנועה למען חברה ישראלית אזרחית – נושא את חותמה המובהק של עבודתה של הרצוג, שתארה את הארגון באהדה כתנועה ל"מודעות פוסט-ציונית" פמיניסטית הפועלת יחדיו על מנת "להפוך את החברה הישראלית מחברה מיליטנטית לחברה אזרחית". אתר האינטרנט של פרופיל חדש מחויב לקץ הכיבוש, "לכינון חברה שוויונית שומרת-חיים" ולעידודן של נשים לפעול למען סרבני הגיוס. הארגון גם מעודד נשים לתמוך במאמץ הבינלאומי המשותף למען החרם.

מחוץ לגבולותיה של ישראל, שיתוף הפעולה עם קבוצות בינלאומיות בעלות מטרות דומות הוא אולי מכפיל ההשפעה החשוב ביותר. כפי שהסביר אחד הפעילים, רישות הארגונים מחליף את "הקשרים הרחוביים בין רשתות רחבות הפועלות על פי קונצנוס". הגלובליזציה הביאה בעקבותיה סוג חדש של "אזרח העולם", אותו ניתן לגייס ביתר קלות למען מטרה באמצעות מה שנקרא בפי הפעילים "אינתיפאדה אלקטרונית".²

אקדמאים פעילים המנהלים "אינתיפאדה אלקטרונית" שכוו השתמשו במספר טקטיקות. ראשית, הם פנו לקבוצות דתיות ואתניות אוהדות. הקריאה להטלת חרם נענתה על ידי הכנסייה הפרסביטריאנית בארצות הברית, וראשיה הבטיחו למשוך ידם מכל השקעה בחברות "המרוויחות מיליון דולר או יותר בשנה כתוצאה מהשקעה בישראל או מכאלה שהשקיעו מיליון דולר או יותר בישראל". כנסיית ישו המאוחדת (United Church for Christ) צפויה אף היא להצביע בעד החרם, וייתכן שעדות נוצריות נוספות מן הזרם המרכזי יצטרפו אף הן.³

■ מכפילי השפעה: קשרים הדוקים בין חוקרי התיאוריה הביקורתית לבין אקטיביזם

חוקרים מאסכולת התיאוריה הביקורתית משתמשים במחקרם ככלי, במטרה להביא לשינוי חברתי. בעשותם כן הם הולכים בעקבות עצתו של אנטוניו גראמז'י (Gramsci), לפיה יש להקים ארגונים חדשים או להתחבר עם ארגונים קיימים. על פי ענת בילצקי, עוצמתו של קמפוס באה לו בזכות קשרים שנקמו בין ארגונים בעלי מטרות משותפות לבין פעילי שלום בישראל ובעולם. אכן, חיפוש באינטרנט של קבוצות אליהן קשורים "הציונים החדשים" חושף רשת ענפה. בין אותם ארגונים לא ממשלתיים (NGOs) ישראלים ניתן למנות את גוש שלום, בצלם, יש גבול והארגון למען הפסקת הרס בתים בפלשתיין, הארגון למען הפסקת עינויים, האומץ לסרב ועוד רבים אחרים. חלק מבין הפעילים ממלאים תפקידים ראשיים בארגונים הללו: בילצקי עומדת בראש בצלם, שפרסם מודעות לפיהן גם לאחר נסיגת ישראל, תישאר עזה בית כלא ענק. גרינברג הוא דוברו של יש גבול, ארגון הקשור לאומץ לסרב.¹

חלק מהקבוצות החדשות שואבות השראה מחוקרי התיאוריה הביקורתית. לדוגמה, הארגון הפמיניסטי פרופיל

אופירה סליקטר היא פרופסור ללימודי ישראל במכללת גראץ שבפנסילבניה. המאמר ראה אור ב-October, Vol. 11, No. 4, *Israel Affairs*, 2005 ומתפרסם בזאת באדיבות המחברת וכתב העת.

¹ ראה ראיון עם ענת בילצקי, 3 במאי, 2005.

² Herzog, "Post-Zionist Discourse: A Feminist Perspective", <www.newprofile.org/default.asp?Language=en.39k>, Michael Warschawski (Mikado), "New Forms of Activism", *The Politics of Humanitarianism in the Occupied Territories*, The Van Leer Institute, April 20-21, 2004.

³ הרעיון לשלול השקעה התקבל בוועידה השני-תית של הכנסייה הפרסביטריאנית בארצות הברית, 26 ביוני-3 ביולי, 2004, <www.Presby-web.com/index/divest-ment2004>

Somerville Divestment Project, November 8, 2004, <www.vopj.org/issues61.htm>; Ofira Seliktar, *Divided We Stand: American Jews, Israel and the Peace Process*, Westport, CT, 2002, pp. 52-56, 70

ראיון עם ענת מטר, 10 במאי 2005; טניה ריי-נהרט, רחל גיורא וענת מטר, "Letter", בתוך A-Infos. A Multi-Lingual News Service, שירות חדשות רב-לשוני, מאת, עבור ואודות אנרכיסטים, 14 במאי 2005, <www.ainfos.ca/02/now/ainfos00129.htm>

Michael A. Fletcher, "Campus Collision on Israel", *Washington Post*, October 12, 2002

Steven Plaut, "Berkeley's War against Israel", <FrontPageMagazine.com>, March 7, 2005; Neve Gordon and George A. Lopez, "Terrorism in the Arab-Israeli Conflict", *Occasional Paper*, No. 18, The Joan B. Kroc Institute for Peace Studies, Notre Dame University, <www.hacampus.org/petition>

Bernice Lipkin, "The Unenviable Fate of Israeli Leftists", *Think-Israel*, July 20, 2002

Edward Lewis, "Two Academics and a Rabbi", *Think-Israel*, July 20, 2002; Letter to *The Guardian*, April 6, 2002; John Docker, "Untimely Meditation: The Tampa and the World Trade Centre", <www.borderlandsejournal.adelaide.edu.au>, Vol. 1, No. 1, 2002

Polly Curtis, "Academic Accused of Promoting Anti-Semitism", *The Guardian*, October 25, 2002; Denis MacEoin, "Reply from Denis MacEoin", עצומה מקוונת למען בי-טול חרם המרצים האנגלים, The Foundation for the Defense of Democracies, May 5, 2005

של פעילי קמפוס וחתם על חלק מעצומותיהם. גורדון, בוגר אוניברסיטת נוטר דאם, התחבר אל המכון השמאלני ג'ואן ב. קרוק לשלום בינלאומי (The Joan B. Kroc Institute for International Peace) שהתנגד נחרצות למלחמה בעיראק.⁷ אין ספק שהמקרה המוצלח ביותר של מערכות מרושתות קשור בהחלטה של ארגון המרצים הבריטי, ה-AUT, (שחזר בו במאי 2005), להטיל חרם על אוניברסיטאות חיפה ובר אילן. בשנת 1999, בוגר אוניברסיטת חיפה, תיאודור (טדי) כץ, פעיל שלום ותיק, הגיש תזה בה טען שכוחות יהודים בצעו טבח במהלך פעולה צבאית בכפר הערבי טנטורה, בשנת 1948. חיילי חטיבת אלכסנדרוני שלחמו בטנטורה תבעו את כץ והאשימוהו בהוצאת דיבה והאוניברסיטה נאלצה למנות ועדת חקירה שתשוב ותבחן את התזה. אילן פפה התערב בפרשה ואחרי מריבה עם רשויות האוניברסיטה אותן האשים בכך שניסו לפטר בשל העמדה בה נקט בפרשת כץ, הוא החליט, בשנת 2002, לפרסם את המקרה בחו"ל. פפה קשר קשרים עם קבוצת אקדמאים בריטים שאהדו את הנושא, ביניהם הפרופסור לביוגיה סטיבן רוז, שנמנה עם מייסדי האיגוד הבריטי לאחריות חברתית (British Society for Social Responsibility), איגוד הנוהג לבקר את המדע על כך שהוא "מספק לגיטימציה לאידיאולוגיות בורגניות".⁸ רוז ורעייתו הילרי ארגנו עצומה עליה חתמו 125 אנשי אקדמיה, לרבות פפה, ריינהרט, גיורא, חווה יבלונקה וחוקרים ישראלים נוספים. המכתב, שפורסם בגרדיאן הלונדוני ב-6 באפריל 2002, שיקף את דעתה של קבוצת האקטיביסטים, שטענו כי ישראל אינה דמוקרטיה אמיתית למרות ש"גופים לאומיים ואירופאים", לרבות האיחוד האירופי, מתייחסים אליה כאל מדינה אירופאית "לצורך הענקת מלגות ועריכת הסכמים".

במכתב יצאו החותמים בקריאה לחדול מלקיים קשרים עם אוניברסיטאות בישראל על מנת לאלץ את ישראל להיכנס למשא ומתן לשלום. רק כ-40 אנשי אקדמיה בריטים מתוך יותר מ-40,000 מחברי ה-AUT תמכו בחרם המקורי, אך העצומה משכה תשומת לב בינלאומית בקרב אנשי אקדמיה המתנגדים לגלובליזציה ולמעשה של אמריקה. ג'יהן דוקר, פרופסור הקשור לאוניברסיטה הלאומית האוסטרלית, הידוע בכך שהתייחס לאירועי ה-11 בספטמבר 2001 כאל "אסתטיזאציה אולטימטיבית של הפוליטיקה" נמנה עם ראשוני התומכים.⁹ פפה עבר גם דרך מונה בייקר, אשת אקדמיה מצרית ממכון מנצ'סטר למדע וטכנולוגי (UMIST), וסו בלקוול, פרופסור לאנגלית מאוניברסיטת ברמינגהם, פעילה פרו-פלשתינית לשעבר ואנטי-ציונית מוצהרת, ועמיתה, שרין בנג'מין וגרגי בטחריה, שכינה באותה עת כמוזכרת בארגון AUT ותמכה בהחלטה להטיל חרם בשנת 2003. קבוצות יהודיות בבריטניה האשימו את בלקוול בעידוד הטרור הפלשתיני והאידיאולוגיה הנאצית באתר האינטרנט שלה ואחד מהחברים לשעבר ב-AUT אף כינה את הלובי שפעל למען החרם, אנטי-ישראלי ואנטישמי.¹⁰ היוזמה עצמה אמנם נכשלה, אך היא הצליחה לעורר תחושות שהתפשטו בדרכים רבות. העורך של כתב העת Political Geography סרב לקבל מאמר פרי עטו של אורן יפתחאל, ובייקר פיטרה שני אנשי אקדמיה ישראלים לרבות מרים שלזינגר, פעילת שמאל ישראלית ידועה,

ארגוני שמאל יהודים התומכים בשלום פועלים אף הם להגברת עוצמתו של המסר אותו מפיצים החוקרים הנמנים עם אסכולת התיאוריה הביקורתית. קבוצות שכאלה מגיעות מאגף השמאל של הקשת החברתית של הקהילה היהודית האמריקאית וכוללות ארגונים כדוגמת Voices for Peace, Jews for Justice in the Middle East ורבים אחרים. בראש יוזמה מקומית למען החרם שקמה בסומרוויל, פרבר של בוסטון, עמדה הילדה זילברמן, העומדת בראש האגודה היהודית החדשה, ארגון שהיה קשור לתנועת הדקונסטרוקציה השמאלנית באמריקה, ועבר מן העולם בינתיים.⁴

קשרים אישיים בין פעילים אמריקאים לבין פוסט-ציונים הביאו ליוזמות חרם נוספות. שיתוף פעולה שכזה הביא את רחל גיורא, טניה ריינהרט וענת מטר לסייע בהשקתה של יוזמת חרם שכזו באן ארבור שבמישיגן.⁵ האמצעי היעיל ביותר בהקשר זה הוא אולי הרשת המקיפה של קבוצות שהוקמו על ידי פרופסורים ממכללות בארצות הברית ובמערב אירופה, מכללות בהן האהדה הפרו-פלשתינית שולטת ברחבי הקמפוסים. אנשי אקדמיה ישראלים פונים לקבוצות אקדמיות אחרות באמצעות הארגון היהודי-פלשתיני תאיש והפקולטה לשלום ישראלי-פלשתיני (FFIPP). הינו חבר בארגון בינלאומי הנושא את אותו שם – (FFIPPI) – המתגאה בכך שעם שורותיו נמנים הוגים ביקורתיים בעלי שם כמו ז'אק דרידה, שהיה חבר בארגון בזמנו.

ה-FFIPPI הינו חלק מרשת בינלאומית לשלום ודמוקרטיה במזרח התיכון, תאגיד של קבוצות הידועות ביחסן הביקורתי כלפי ישראל. אחד הקיצונים שבין הארגונים הללו הינו הארגון לשלום וצדק בפלשתיין, שהוקם על ידי הפרופסור ג'וזף לוי, פרופסור לפילוסופיה מאוניברסיטת אוהיו. כתוצאה מפעילותו של ארגון זה, כארבעים יוזמות חרם יצאו מקמפוסים אמריקאים עד היום. למעשה, ראשון יוזמי החרם על ישראל בארצות הברית היה פרנסיס בויל, פרופסור למשפטים באוניברסיטת אילינוי, שיצא עם תוכניתו בנובמבר 2000, והתקבל בחום על ידי ריצ'רד פאלק מפרינסטון, פעיל בהנהגת NGO העושה למען זכויות אדם ונגד גלובליזציה, אדם הידוע ביחסו הביקורתי כלפי מדיניותה של ארצות הברית. הארכיבישוף דזמונד טוטו, שהוביל את המאבק נגד האפרטהייד בדרום אפריקה, אימץ אף הוא בחום את אותה יוזמת חרם.

כמעט שלא ניתן למפות את הקשרים בין קבוצות ופרטים אליהם יכול ה-FFIPP להגיע באמצעות ה-FFIPPI וקהילת האינטרנט הגדולה של "שלום וצדק בפלשתיין". לדוגמה, פרופסור מהוורד, פעיל בתנועה הקוראת לחרם, נתן חסות לבכיר ערבי שהגיע על מנת לגייס כספים למען ה-Holy Land Foundation. מחלקת המדינה האמריקאית ומשרד המשפטים האשימו קרן זו בגיוס כספים למען ארגוני טרור פלשתיניים.⁶

רשת תמיכה פרו-פלשתינית ענפה זו הממוקמת באוניברסיטאות גם סיפקה לפוסט-ציונים במה אקדמית. לדוגמה, אוניברסיטת ברקלי הזמינה את אורן יפתחאל ואת נווה גורדון לשמש כפרופסורים אורחים. מיכאל נגלר, ראש המכון לחקר שלום וסכסוכים בברקלי, הוא אוהד משכבר

קימרינג טען שבנסיבות אלו, החרם אמנם ישיק את אויבו היחידים של האפרטהייד הישראלי, אך הוסיף ואמר שהוא יתמוך בחרם כללי על פי המתכונת הדרום אפריקאית. אופיר חש שהחרם פילג את הקהילה האקדמית, אולם הסכים כי חרם כללי הינו דבר רצוי. פעילים אחרים הציעו להגביל את החרם לאוניברסיטת בר אילן וזאת בשל קשריה למכללת יהודה ושומרון שבאריאל. רבים מבין אותם פוסט-ציונים גם מחו מחוץ לכותלי המכללה לאחר שבמשרד החינוך הועלתה הצעה (שבוטלה בינתיים) להעניק למכללה מעמד של אוניברסיטה.¹⁵

החלטת ה-AUT אכן ממחישה באופן דרמטי את יעילותן של רשתות הארגונים והפעילים. אך לרשותם של פעילים ישראלים עומדים מכפילי השפעה נוספים. האינטרנט הגביר את עוצמת המסר של אסכולת התיאוריה הביקורתית באופן אותו גראמזי לא יכול היה להעלות על דעתו. רבים מן החוקרים שהוזכרו לעיל, לרבות גורדון, אופיר, רם וקימרינג, תורמים לכתבי עת מקוונים כדוגמת Counter Punch, Zmagazine, Dissent, borderlands ועוד כהנה וכהנה פרסומים רדיקליים.

רשימות ועצומות של הקבוצה מתפרסמים באין ספור אתרים נוספים. לדוגמה, פנייתם של קימרינג ושנהב "לשבור את השתיקה" בעניין הטיפול לו זכה ערפאת ברמאללה, זכתה לתפוצה והופיעה גם באתר המפלגה הקומוניסטית בארצות הברית. פרום האנטי-גלובליזציה, רשת קבוצות הלוחמות בקפיטליזם האמריקאי, המקדם חלוקת משאבי עולם צודקת כדוגמת זו שלמענה לחם ארגון הדפנדנסיה, עט על ביקורתו של גורדון באשר לחוסר שוויון בישראל כמוצא של רב. אלו ס. בראונפלד, דוברת של המועצה האמריקאית ליהדות (American Council for Judaism), גוף אנטי-ציוני מובהק, מפרסם מאמרים אודות חוקרים פוסט-ציונים ב-Washington Report on the Middle East Affairs, אתר ערבי-ישראלי קיצוני. דבריה של טניה ריינהרט מתפרסמים בכתב העת תיקון של מיכאל לרנר. לרנר קשרים נרחבים עם פעילים מאזור סן פרנסיסקו וחוקרים מברקלי כדוגמת נגלר, שלקח חלק בוועידה הרוחנית של תיקון. סמינרים הנערכים באוניברסיטאות ומתפרסמים באינטרנט מרבים לארח חוקרים ישראלים. באירוע שכזה, שנערך באוניברסיטת מישיגן, ועניינו התנגדות לאימפריאליזם האמריקאי, השתתף טדי כץ, שהיה בין אלה שגרמו להחלטה על החרם. סו בלקוול ופעילים פרו-פלשתיניים נוספים אמצו את טענותיהם של חוקרים ישראלים לפיהן אפילו אחרי נסיגתה של ישראל, השטחים הפלשתיניים יישארו בית כלא ענק, נושא שעמד במרכזו של מפגן גדול שנערך בלונדון במאי 2005.¹⁶

אחת האירוניות שבכל זה היא שהאתרים הניאו-נאציים מרבים לצטט חוקרים ישראלים המאשימים את ישראל בהתנהגות נאצית. מקרהו של פרופסור משה צימרמן מהאוניברסיטה העברית, החותם מדי פעם על עצומות שמפרסם ארגון קמפוס, הוא אולי המפורסם שביניהם. צימרמן, שהרבה להשוות היבטים בהתנהגותו של צה"ל לגרמניה הנאצית, נתבע על ידי קבוצת מתיישבים שאת ילדיהם השווה להיטלריונגנד.¹⁷ הפופולאריות לה הוא זוכה בקרב הניאו-נאצים ממחישה תופעה נוספת המשמשת כמכפיל השפעה של המחקר הפוסט-ציוני.

ציר הרשע: הרדיקל היהודי ובעל בריתו המוסלמי.

נועם חומסקי בביקור במפקדתו של נצראללה. מאי 2006. חומסקי הדגיש כי "כל עוד לא סר האיום הציוני על לבנון" יש חשיבות רבה בהתחמשות חיזבאללה כתנועה לשחרור לאומי.

מהמועצה המייעצת של שני כתבי עת אותם היא עורכת.¹¹ למרות שיתכן שהתעוררו ספקות בלבם של חלק מהפעילים הישראלים בכל הנוגע לחרם – סוגיה שנדונה בלהט בחוגי הפעילים במהלך מספר שנים – הקבוצות הפלשתיניות עמן קיימו תאווה ו-FFIPP קשרים, מלאו תפקיד מרכזי ביוזמת החרם.

הקדימו לפעול עומאר ברגותי וליסה טרקי, שיומו מערכת תעמולה פלשתינית למען חרם אקדמי ותרבותי נגד ישראל. ברגותי וטרקי כתבו בגרדיאן שקיימת "אנאלוגיה ברורה בין משטר האפרטהייד הישראלי לבין דרום אפריקה".¹²

מסע התעמולה הפלשתיני היה חלק מרשת ארגונים לא-ממשלתיים פלשתיניים אותו האשים ה-NGO Monitor בחבירה לקבוצות פלשתיניות קיצוניות הנוהגות להשמץ את ישראל.

חלק מהחברים ב-NGOs הפלשתיניים שפעלו בשיתוף עם קבוצות למען זכויות אדם פלשתיניות שהיו קשורות לתאווה, הובילו את היוזמה האנטי-ישראלית במהלך ועידת האו"ם למען זכויות אדם ונגד גזענות שנערכה בדרבן בשנת 2001.¹³

בני הזוג רוז, בשיתוף פעולה עם הוועדה הבריטית למען אוניברסיטאות בפלשתיין (British Committee for Universities in Palestine) וקבוצות נוספות המסוננות לאוניברסיטאות, כדוגמת ידידי פלשתיין מליברפול (Liverpool Friends of Palestine), הציעו למכירה קלטת של הרצאה שנשא פפה באוניברסיטת מנצ'סטר. לקראת ההצבעה באפריל 2005, ה-London University's School of Oriental and African Studies (SOAS), מבצרם של אנשי האקדמיה הנמנים עם חסידי התיאוריה הביקורתית, ארגן כנס שעניינו "עמידה בפני האפרטהייד הישראלי: אסטרטגיות ועקרונות", בו השתתפו בני הזוג רוז, מונה בייקר, ברגותי, טרקי ופפה.¹⁴

כפי שצוין, החלטת ה-AUT זכתה לתמיכתם של חלק מאנשי האקדמיה הישראלים, במיוחד פפה, ריינהרט ורם, שכתבו שישראל הביאה על עצמה את החרם בשל הכיבוש.

¹¹ Andy Beckett and Ewen MacAskill, "British Academic Boycott of Israel Gathers Pace", *The Guardian*, December 12, 2002; Etgar Keret, "The Sins of the Few", *The Guardian*, April 20, 2005.

¹² Omar Barghouti and Lisa Taraki, "Why We Ask for Boycott", *The Guardian*, April 20, 2005.

¹³ *NGO Monitor*, May 10, 2005, <www.ngo-monitor.org>

¹⁴ Polly Curtis, "Israel Boycott Hits College", *The Guardian*, December 4, 2004. See also "A State of Denial", Ilan Pappé Video, Liverpool Friends of Palestine, December 16, 2002, <www.Labournet.net/other/0212-epapp.vid1.htm>

¹⁵ Pappé, "To Boldly Go"; Tanya Reinhart, "Why Academic Boycott: A Reply to an Israeli Comrade", *Indymedia*.Israel, May 17, 2005, <www.indymedia.org.il>; Ram, "It is not the Boycott"; Shlomo Sand, "Boycott Ariel College", *Ha'aretz*, May 3, 2005; Ron Kurzer, "AUT Boycott", *Israel-Academia-Monitor*, April 25, 2005; see also the Ophir inter-view.

בשיח הציבורי בעל הרגישות הפוליטית המתנהל בארצות הברית, ישראלים ויהודים עושים את העבודה עבור אלה החוששים שיואשמו באנטישמיות. בגרמניה, יש ביקוש רב לאנשים כדוגמת יעל דיין, מי שמשווים את היחס של ישראל לפלשתינים למשטר הנאצי באירופה. כפי שאמר אחד העיתונאים, אותם אנשים "משמשים שופר לדעות שאחרים רוצים להביע".¹⁸

הפופולאריות העצומה לה זוכה נועם חומסקי, העומד בראש מבקרית הקיצוניים ביותר של ישראל, קשורה ללא ספק לעובדה שביהודי, לא ניתן להאשימו באנטישמיות. חומסקי ושאר מבקרית הבוסים של ישראל אמנם מכונים על ידי הקהל היהודי "שונאי-עצמם", אך תהודתה של האשמה זו חמורה פחות מזו של אנטישמיות. תופעה זו אינה חדשה. לפני כ-20 שנה, הכנסייה הפרסביטריאנית בארצות הברית הזמינה את הפרופסור לפסיכולוגיה מאוניברסיטת חיפה, בנימין בית הלחמי, לשנת שבתון שבמהלכה כתב ספר על קשריה הצבאיים של ישראל עם משטר האפרטהייד בדרום אפריקה באותה עת.¹⁹ החוקרים הביקורתיים התומכים בחרם זכו לפופולאריות רבה. אכן, על פי ריינהרט ושניים מעמיתיה, פעילים בארצות הברית הזמינו אותה להצטרף ליוזמת אן ארבור על מנת לערער את דבריו של נשיא הרברד, לורנס סמנר, שזכו להד תקשורת, על כך שחרם הינו מעשה אנטישמי.²⁰

פעילויותיה של קבוצה קטנה זו, ומכפילי ההשפעה המעצימים את המסר, הציבו בפני ישראל שלל בעיות המשתרעות בטווח שבין המביד למסוכן. לדוגמה, יהודי התפוצות טענו במשך שנים שהשוואות בין צה"ל לנאצים ליבו את הלבבות האנטישמיות. אלכסנדר ברנר, מנהיג יהודי מברלין, התלונן על כך שהשוואותיו של צימרמן מקשות על יהודי גרמניה להלחם בניאו-נאצים.²¹ ה-NGO Monitor דיווח כי במהלך ישיבה של ועדת האו"ם לזכויות אדם, הארגון הבינלאומי להתנגדות לכל צורות האפליה הגזעית (International Organization for the Elimination of All Forms of Racial Discrimination EAFORD), התייחס לפשעי מלחמה שמבצעת ישראל, למדיניות הטיהור האתני שלה, ולטבח בגינין, בלשון שנלקחה היישר מריינהרט ופפה והצהיר שהאפרטהייד המתנהל נגד העם הפלשתיני גרוע מזה שהיה נהוג בזמנו בדרום אפריקה. אמנון וידן, העומד בראש הסניף הישראלי של ארגון אמנסטי הבינלאומי ופעיל בארגון אומץ לסרב, עמד בראש יוזמה שתמכה בכך שהמונח "פשעי מלחמה" יוכנס לדוח השנתי של אמנסטי.²²

בדיל, שעל פי ה-NGO Monitor מנהל "מערכה פלשתינית חתרנית למען 'זכות השיבה' השתמש במסמך אולגה עליו חתמו מספר פעילים כגון בילצקי, אופיר, שנהב, רם ויפתחאל, במהלך דיונים שקיים באירופה.²³ האשמות אלה ואחרות אומצו מאוחר יותר על מנת לגנות את ישראל במהלך ועידת דרבן שהתקיימה בחסות האו"ם בשנת 2001. יוזמות הקוראות להטלת חרם באוניברסיטאות ובקהילות כילו את משאביהן של הנציגויות הישראליות ברחבי ארצות הברית והקשו על מאמציהן של קבוצות יהודיות להלחם בו. על פי ידיעה אחת שפורסמה בחדשות, ממשלת ישראל מודאגת מכך שחברת קטרפילר עשויה להיכנע ללחצי החרם, בעיקר מאחר שהפעילה

הפרו-פלשתינית רייצ'ל קורי נדרסה על ידי בולדוור קטרפילר בעזה, והייתה לסמל של התנגדות בניהם של מבקרית של ישראל.²⁴

למרות שהחרם של ה-AUT הוכנע, ממשלת ישראל הקימה כוח משימה מיוחד בראשו עמד בנימין נתניהו על מנת לסכל פעולות עתידיות של שדולת החרם.

כפי שכבר צוין, במהלך השנים, פוליטיקאים ישראלים מתוסכלים וכן חלק מאמצעי התקשורת יצאו בקריאה לאוניברסיטאות לפטר או לצנזר את אותם "קיצונים בעלי קביעות". הן משרד המשפטים והן משרד החוץ בדקו וחפשו דרך להגיש תביעות בגין הסתה נגד הפעילים. אחרים ניסו לפנות לחוש הפטריוטיות ולתחושת והמחויבות האזרחית של אותם אנשים, רק על מנת להתבשר שתחושת החובה היא זו המניעה אותם להתבטא בפומבי מלכתחילה. כפי שמעידה המהומה הנוכחית שקמה בשל הצבעת ה-AUT, הרי שאין פתרון פשוט לבעיה. על מנת להבהיר את הסוגיה, ניתוח של כמה לקחים מארצות הברית, המסובכת בעצמה באקטיביזם של אנשי אקדמיה מזה שנים, עשוי לסייע.

■ התגובה הניאו-קונסרבטיבית לתיאוריה הביקורתית באמריקה: לקח לישראל?

כפי שצוין לעיל, חוקרים פוסט-ציונים הם חסידיהם האינטלקטואלים של עמיתיהם האמריקאים. רבים מהם למדו בארצות הברית, לרבות טניה ריינהרט שהייתה תלמידתו של חומסקי והיא כיום מנהיגת ה"חומסקיאנים" בישראל. עובדה זו אין בה כדי להפתיע, מאחר ובעשורים האחרונים חוקרי התיאוריה הביקורתית זכו למעמד דומיננטי במחלקות למדעי הרוח והחברה במכללות בארצות הברית.

סקר שנעשה לאחרונה בקרב פרופסורים במכללות חושף את העובדה ששלושת רבעי מבין חברי הפקולטות מציגים עצמם כליברלים. במוסדות האליטיסטים, השיעור מגיע ל-87 אחוזים. שיעור זה אף עולה במחלקות לאנגלית, למדע המדינה ולסוציולוגיה. השיעור הכולל מצביע על גידול של 20 אחוזים מאז הסקר המקיף הראשון שנעשה בקרב אנשי אקדמיה לפני כעשרים שנה. על פי הסקר, דעות שמרניות הינן מכשול בפני קידום בפקולטה, בעיקר במכללות היוקרתיות.²⁵

לטיה אידיאולוגית זו באקדמיה הייתה השפעה משמעותית על מבנה ההזדמנויות האקדמיות, בעיקר בכל הכרוך בפרסום מאמרים. בשל העובדה שהמבקרים הם החברים למקצוע, רבים מכתבי העת והוצאות הספרים האקדמיות היוקרתיות משקפים את נקודת המבט של התיאוריה הביקורתית. לדוגמה, בזמן המלחמה הקרה, תפישת העולם הרבייוניסטית בסובייטולוגיה, שראתה את ברית המועצות כחלוץ הקדמה הסוציו-אקונומית, דחקה את ההשקפה הקודמת, לפיה שורר שם משטר טוטליטארי, השקפה הקשורה לזבנגניב בז'יז'ינסקי ולהיסטוריון החשוב ריצ'רד פייפס מהרוורד. פייפס, שטען שהקומוניזם הוא שלטון כוחני, מושחת, רעוע ונועד להתמוטט – דעה בה אחז גם ממשל רייגן – הוחרם על ידי הוצאות ספרים

¹⁶ "Public Appeal to Break the Silence", United States Communist Party, April 12, 2002; Tanya Reinhart, "Evil Unleashed", *Tikkun*, March 21, 2002; "Fortieth Anniversary Teach-In: Evaluating the American Empire. Connect the Dots of Local and Global Issues", anosrep.www.unmich.edu

¹⁷ Yair Sheleg, "When the Anti-Israel Sentiments Come from Within", *Ha'aretz*, March 10, 2005

¹⁸ Lipkin, "The Unenviable"; יעל דיין, הנמנית עם אחת מייסדות נשים בש"חור, ארגון המגדיר עצמו כקבוצה פמיניסטית רדיקלית למען השלום, הופיעה בבון בשנת 1995, גרלוול מסט, 25 במאי 1995.

¹⁹ Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection: Who Israel Arms and Why*, NY, 1987

²⁰ Reinhart, Giora and Anat Matar, "Letter", op cit

²¹ Sheleg, "When the Anti-Israel", op cit.

²² NGO Monitor, May 5, 2005.

²³ "The Right to Return of the Palestinian Refugees in one State for All Its Citizens", Paris Conference, November 13-14, 2004, <Al-Awda.org>; NGO Monitor, May 15, 2005.

²⁴ David Margolis, "Bulldozing Israel?", *The Jerusalem Report*, May 16, 2005; Tom Gross, "Who Would Have the Integrity to Produce this Play", *Jewish World Review*, April 26, 2005.

²⁵ Stanley Rothman, S. Robert Lichter and Neil Nevitte, "Politics and Professional Advancement Among College Faculty", *The Forum. A Journal of Applied Research in Contemporary Politics*, Vol. 3, No. 1, 2005

Ofira Seliktar, Politics,²⁶ Paradigm and Intelligence Failures. Why So Few Predicted the Collapse of the Soviet Union, Armonk, NY, 2004, p. 99

Martin Kramer, Ivory²⁷ Towers on Sand. The Failure of Middle Eastern Studies in America, Washington, DC, 2001

ראה, לדוגמה, אתר Zed²⁸ <www.peace.ca./Books.zedbooks.htm>

Ephraim Nimmi (ed.), The²⁹ Challenge of Post Zionism: Alternatives to Israeli Fundamentalist Politics, Zed Books, London, 2003; John Docker, The Challenge of Post-Zionism: Review, Theory and Events, Vol. 7, No. 2, 2004

הוצאת הספרים הללו³⁰ כולן הוציאו לאור רבים מן הספרים שנכתבו על ידי ההיסטוריונים, אנשי מדע המדינה והסוציולוגים הפוסט-ציונים שהרזו לזכור לעיל. ראה לדוגמה, אילן פפה, *A History of Modern Palestine*, שיצא לאור בהוצאת קיימברידג' בשנת 2004.

לדוגמה, חנה הרצוג היי³¹ תה פרופסור אורח באוניברסיטת הרברד, יהודה שנהב היה פרופסור אורח בפרינסטון ויואב פלד הוזמן לפרינסטון על ידי ה-Institute for the Transregional Study of the Contemporary Middle East, מכון הידוע בגישתו האנטי-ישראלית.

"Roundtable: Globalization³² and the Arab Israeli Conflict: The Impact of Economic Forces in Israel on Conflict and Peacemaking, 2002", <www.usip.org/events/2002/0604>

לדוגמה, חנה הרצוג³³ משמשת כנשיא, אורי רם ואורן יפתחאל נמנים עם חברי ההנהלה של ה-Israel Studies Forum, כתב העת של Association for Israel Studies, יהודה שנהב היה, נאם וקיבל פרס על ספינתו רב-בינוי.

אוניברסיטאיות יוקרתיות. העדפת הגישה הרביזיוניסטית הייתה כה שכיחה עד כי הוצאת הספרים של אוניברסיטת אוקספורד הוציאה לאור ספר פרי עטו של סובייטולוג מוביל המכחיש את ההרג ההמוני בתקופת סטאלין. מקץ שנתיים חשפה הפרסטריוקה את היקפן האמיתי של הזוועות שחוללו הקומוניסטים, המוערכות כיום ביותר מ-20 מיליון קורבנות.²⁶

החוקרים מהאסכולה הביקורתית רכשו מונופול במחלקות ללימודי המזרח התיכון ובמכון המחקר MESA (Middle East Studies Association of North America). במאמרו השנון "מגדלי שן על החול", מרטין קרמר ציין שהמחלקות לחקר המזרח התיכון משקפות ביקורת קיצונית של ישראל ומחקר שאינו מבחין בין פולמוס, אידיאולוגיה ואקטיביזם. לדוגמה, אדוארד סעידי היה חבר במועצה הלאומית הפלשתינאית וראשיד חאלידי, שירש את מקומו באוניברסיטת קולומביה, שימש כדובר הפתאח.²⁷

חוקרי התיאוריה הביקורתית חולשים גם על רשת רחבה של הוצאות לאור כדוגמת ורסו (Verso) ו-Zed המגדירות את מטרתן כשינוי "מבנים דכאניים ואידיאולוגיות דומיננטיות ברחבי העולם". בין היתר, הוצאת הספרים מוציאה לאור כותרים התומכים בתזה של חומסקי לפיה אמריקה היא מדינה "טרוריסטית".²⁸

הספר Challenge of Post Zionism שראה אור בהוצאת Zed מכיל פרקים שכתבו רם, פפה, הרצוג וחוקרים פוסט-ציונים נוספים. הספר זכה לשבחים מפי חוקרי האסכולה הביקורתית ברחבי המערב. גיוהן דוקר, האוסטרלי התומך בחרם, כינה אותו "אסופת מאמרים משובחת".²⁹

הפאראדיגמה של MESA כל כך דומיננטית, עד כי הוצאות ספרים אוניברסיטאיות מרכזיות החלו אף הן לפרסם את דבריהם של הישראלים הפוסט-ציונים. ההוצאה לאור של אוניברסיטת קליפורניה הנמצאת בברקלי הייתה הראשונה, ואחריה זו של אוניברסיטת קולומביה, שהמחלקה שלה ללימודי המזרח התיכון הואשמה לאחרונה בפוליטיזציה יתירה, וכן ההוצאה לאור של אוניברסיטת מישן. ההוצאה לאור של אוניברסיטת קיימברידג', שהוציאה לאור ספרים המכחשים את תחיית האסלאם הרדיקלי, הייתה לשופר מרכזי לחוקרי האסכולה הביקורתית הישראלים, והוסיפה את פפה וזרטל לרשימת המחברים שלה.³⁰

מרכזים ללימודי המזרח התיכון ותוכניות ללימודי נשים באוניברסיטאות יוקרתיות מספקות אפשרויות ביקור לחוקרי האסכולה הביקורתית, הזוכים לבמה רחבה הרבה יותר מזו לה הם ראויים בזכות מחקרים האקדמיים.³¹ המכון האמריקאי לשלום (United States Institute for Peace) היוו זירה נוספת המציגה לראווה את עבודתם של חוקרי האסכולה הביקורתית. זרטל הייתה חוקרת אורחת ורם הוזמן להשתתף בדיון תחת הכותרת "גלובליזציה והסכסוך הערבי-ישראלי".³² התפוצה הנרחבת לה זכתה התיאוריה הביקורתית היא זו שהובילה את הנשיא ג'ורג' בוש למנות את דניאל פייפס, מתנגד נחרץ לקיצונים בקמפוסים, לחבר המנהלים של המכון לשלום (United States Institute of Peace) בשנת 2003. אפילו האיגוד ללימודי ישראל (Association for Israel Studies [AIS]) התמך חלקית על ידי קרנות יהודיות, נתן

חסות למספר חסר פרופורציה של חוקרים מהאסכולה הביקורתית, אם כחברי הנהלה, כנואמים, כמקבלי מענקים וכחברי קבוצות דיון.³³

השמרנים והניאו-שמרנים האמריקאים, שלא זכו להזדמנות נאותה לחדור למערכת האקדמית הנשלטת על ידי תיאורטיקנים מאגפי השמאל, החליטו לעקוף אותה וליצור מערכות מחקר מקבילות. לדוגמה, מכון הובר (Hoover Institute) היה אמור לאזן את הליברליזם של אוניברסיטת סטנפורד, בעוד המכון לחקר מדיניות חוץ Foreign Policy Research Institute (FPRI) בפילדלפיה מילא את אותו תפקיד ביחס לאוניברסיטת פנסילבניה. מכונים עצמאיים אלה שיערו מחקרים והקימו צוותי חשיבה מספקים אפשרויות תעסוקה לחוקרים שמרנים וניאו-שמרנים ומשמשים כערך לפרסומים אקדמיים ולניירות עמדה הדנים בחקר מדיניות, כדוגמת כתב העת *Orbis* המכובד.

דניאל פייפס, העומד בראש פורום המזרח התיכון שמקורו ב-FPRI היה אחד מהבודדים שהתריע בדבר הסכנות הטמונות בהתעוררות הפונדמנטליזם ובטרור.³⁴ במשך הזמן, מוסדות אלה ומוסדות אלטרנטיביים אחרים, לצד פרסומים מבוססים כדוגמת ה-*Commentary*, אתגרו את מעמדה של התיאוריה הביקורתית וספקו תשתית אינטלקטואלית לפרדיגמה הניאו-קונסרבטיבית במדיניות החוץ האמריקאית.

גם בישראל, המושפעת מהמתרחש בארצות הברית, הוקמו מרכזים עצמאיים כדוגמת מרכז שלם, המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה, ופסגת ירושלים. יורם חזוני ממרכז שלם וכתב העת תכלת שהוא מוציא לאור, פרסמו מאמרי תגובה ל"היסטוריונים החדשים" ואתגרו את מאמציהם לכתב את ספרי לימוד ההיסטוריה בישראל.³⁵

הארגון Israel Academia Monitor שקם על פי דגם ה-American Campus Watch החל לדווח אודות פרסומיהם של הפוסט-ציונים. אולם, מאמץ צנוע זה נכשל עד כה במאמציו לספק את הפלורליזם האינטלקטואלי אותו הנחיל הניאו-קונסרבטיזם לשיח הציבורי האמריקאי. ישראל חסרה את אותה רשת אמצעי תקשורת שסיפקה לציבור האינטלקטואלים והחוקרים הניאו-קונסרבטיבים במה יעילה ומוערכת. בישראל, מרבית העיתונאים לצטט דווקא את חוקרי האסכולה הביקורתית, בשל היותם מומחים כביכול. לדוגמה, מאמר שפורסם לאחרונה בהארץ הביא את ביקורתו של אופיר כלפי מעמד החיים מבלי לחשוף לקוראים את מעמדו של האיש כפעיל המאשים את הממשלה ב"נטייתו של רצח עם כלפי הפלשתינים".³⁶

כישלונם של אנשי אקדמיה מהזרם המרכזי לאתגר את עמיתיהם מהאסכולה הביקורתית גורם להגברת הלגיטימיות להם זוכים ולחזיק מעמד. לדוגמה, למרות שפע ראיות אמפיריות לכך שהפער האשכנזי-מזרחי פחת במידה משמעותית, מעולם לא התנהל ויכוח רציני עם טענותיהם של שנהב ו"יהודים ערבים" אחרים. חלק מהבעיה נובע מהעובדה שחוקרי האסכולה הביקורתית ביוריסטית נמנעים מלערבב פוליטיקה ומחקר, ורבים מאמינים שדיון ציבורי ימשוך אף יותר תשומת לב לנושא אליו הם מתייחסים כשולי. מכון ון-לייר בהנהגתו של שמשון צלינקר סיפק מידה נוספת של מכובדות ציבורית

השתתף בפגל "פגוש את המחבר", דיונים נרחבים התקיימו על עבודתם של קימרלינג ופלד.

³⁴ Daniel Pipes, *In the Name of God. Islam and Political Power*, NY, 1983.

³⁵ Yoram Hazoni, *The Jewish State. The Struggle for Israel's Soul*, NY, 2000.

³⁶ Ophir, "Genocide Hides Behind Expulsions", *Counterpunch*, January 16, 2004; Amiram Barkat, "Israel Considers Changes to Poland Youth Trips", *Ha'aretz*, May 5, 2005.

³⁷ Assaf Sagiv, "Fifty Faces of Post-Zionism", *Azure*, Autumn 1999.

³⁸ Baruch Kimmerling, "Can a 'Patriotic' Mob Take Over Universities", <www.dissentvoice.org>, March 29, 2005.

³⁹ Kramer, *Ivory Towers*, pp. 56-57.

אינה ערובה למחקר איכותי. בדיוק כפי שהתמוטטות הקומוניזם המיטה חרפה על הסובייטולוגים הרביזי-ניסטים, מתקפות ה-11 בספטמבר 2001 ערערו את האמון במומחים מובילים לחקר המזרח התיכון, לרבות רשימה ארוכה של נשיאי MESA שהתעלמו מתחיית האסלאם הפונדמנטליסטי או שהצהירו שזהו תהליך המעיד על הפלורליזם של הדמוקרטיה המוסלמית. רבים מבין המומחים המובילים לחקר המזרח התיכון הכפישו את שמם של ברנרד לואיס ודניאל פייפס על כך שכתבו על האסלאם הקם לתחייה ולעגו למומחי טרור כמו סטיבן אמרסון אותו כינו "טרורולוג".³⁹

מתנגדי המלחמה בעיראק והפרדיגמה הניאו-שמרנית שעמדה בבסיסה של ההתנגדות גייסו לשורותיהם את מרביתה של קהיליית המומחים ליחסים בינלאומיים. תוך שימוש בזירה האקדמית ובמודעות ממומנות בעיתון, פרופסורים ליחסים בינלאומיים ועמיתיהם מלימודי המזרח התיכון הזהירו כי המלחמה עלולה להביא להתפרצות "הרחוב הערבי", למלחמת אזרחים בעיראק ול"וייטנאם שנייה". למרות שהמצב בעיראק אינו יציב, אף אחת מכל אותן נבואות לא התגשמה ואם דינאמיקת הדמוקרטיזציה שנוצרה בעקבות המלחמה בעיראק תמשיך להתפשט, יתכן שמעמדם של מבקרי האסכולה הביקורתית בישראל יתערער. עד שזה יקרה, יש צורך בדיון מעמיק יותר בקשר שבין מחקר, אקטיביזם וחופש אקדמי. ■

לפוסט-ציוניזם. רבים מהם היו לעמיתים במכון שארם כנסים בהם נדונו אסטרטגיות לחימה ב"מדיניות האפרטהייד" של ישראל. ון-ליר הוא גם אחד מהמוציאים לאור של כתב העת *תיאוריה וביקורת*, ספינת הדגל של חוקרי האסכולה הביקורתית, שהוקם על ידי אופיר ועמיתיו. כתב העת מכיל כל כך הרבה ביקורת על ישראל והציונות שהעורך של תכלת תאר את הגיליון שהוקדש ליום העצמאות ה-50 של ישראל כדוח "הקדרות והאבדון".³⁷

העובדה שפוסט-ציוניזם רבים מחזיקים בעמדות אקדמאיות בכירות מקלה עליהם לחסות תחת אצטלת המכובדות האקדמית. ענת בילצקי עומדת בראש החוג לפילוסופיה באוניברסיטת תל אביב, חנה הרצוג ויהודה שנהב שמשו באותו מעמד בחוגים לסוציולוגיה ולאנתרופולוגיה בתל אביב. פפה, מרצה בכיר באוניברסיטת חיפה, מתואר כפרופסור בכיר למדע החברה. במדינה בה מרכזים עצמאיים וצוותי חשיבה אינם בגדר נורמה ואוניברסיטאות נתפשות כמאגר המחקר הלגיטימי היחיד, משרה אקדמית הינה יתרון אמיתי. קימרלינג, פרופסור בכיר במחלקה היוקרתית לסוציולוגיה באוניברסיטת העברית, התייחס בביטול לארגון Campus Watch וכינה אותו "צוות חשיבה פסאודו-אקדמי".³⁸

עם זאת, לגיטימיות הזוכה לתוקף בזכות רקע אקדמי, ולהעצמה באמצעות הוצאה לאור אוניברסיטאית יוקרתית,